

Ragnar Spärck

5. august 1896 — 19. juni 1965

Af

FINN SALOMONSEN

Prof. dr. phil. RAGNAR SPÄRCK har som videnskabelig forfatter og universitetslærer og som organisator og naturfredningsmand haft en overvældende betydning for dansk zoologisk forskning og for bevarelsen af den danske dyreverden.

RAGNAR SPÄRCK blev student fra Sorø Akademi i 1914 og mag. scient. allerede i 1919. I 1918, endnu mens han var student, blev han som assistent knyttet til Zoologisk Museum, en institution han uden afbrydelse var ansat ved til sin død. Han blev dr. phil. i 1925 på et emne vedrørende østersens biologi og blev i 1937 professor

i zoologi ved Københavns Universitet. Samtidig blev han formand for museumsrådet ved Zoologisk Museum.

SPÄRCK var en rigt udrustet personlighed med mangesidige interesser og en fabelagtig arbejdsevne. Hans omfattende virksomhed krævede en indsats som man ikke skulle tro det muligt for en enkelt mand at overkomme. Som videnskabsmand var SPÄRCK nærmest marinbiolog. Det er indenfor studiet af havets dyreverden hans mest originale indsats falder, men det var mest i de yngre år han beskæftigede sig aktivt med egentlig forsk-

ning, idet hans mange andre gøremål i de senere år beslaglagde al hans tid. Men også udenfor marinbiologien udfoldede SPÄRCK en omfattende skribentvirksomhed, både som forfatter af videnskabelige og populære afhandlinger i faglige tidsskrifter, som udgiver af større samleværker (*Zoology of the Faroes*, Ringkøbing Fjords Naturhistorie, *Danish Scientific Investigations in Iran*, m. fl.) og tidsskrifter (*Dyr i Natur og Museum*, *Danish Review of Game Biology*, *Galathea Reports*) og som kronikør i dagblade. En særlig side af SPÄRCKS forfatterskab må fremhæves, nemlig hans skrifter om zoologiens historie, der omfattede talrige artikler, af hvilke mange var af lige så stor humanistisk som naturhistorisk interesse. Af hans større historiske værker kan nævnes »Dansk Naturhistorisk Forening 1833–1933« (1933), »Zoologisk Museum gennem tre Aarhundreder« (1945), »Undervisningen i Zoologi ved Københavns Universitet« (1962), m. fl., endvidere et stort antal nekrologer. SPÄRCKS forkærlighed for denne historisk prægede skribentvirksomhed kan føres tilbage til hans store interesse for hans medmennesker, en interesse som i høj grad kom hans universitetsundervisning til gode, og han var både beundret og elsket af sine studenter.

Fuglene havde SPÄRCKS store interesse, og man kan vel sige at han i hvert fald i hans senere år ofrede mere tid på ornithologien end på nogen anden zoologisk disciplin. Af SPÄRCKS ornithologiske afhandlinger blev mange publiceret i D.O.F.T., således hans studier over talforholdet mellem højre- og venstresnoede næb hos Korsnæb (1932), om antallet af ynglende Knopsvaner i Danmark (1936), om Skarvens nyinvasion her i landet (1952), om naturfredning i Danmark (1955) o. a. Af SPÄRCKS andre ornithologiske afhandlinger må først og fremmest nævnes de mange næringsundersøgelser, hvis resultater han i samarbejde med andre zoologer offentliggjorde i »Danish Re-

view of Game Biology« eller andetsteds, således om føden hos danske skarve, hønsefugle, svømmeænder, måger o. a. grupper. Endvidere kan nævnes optællingerne af ynglepar af danske mågearter (»Dyr i Natur og Museum«, 1941).

I forbindelse med ornithologien må også omtales SPÄRCKS store håndbog »Nordens Dyreverden« (1928) og hans zoogeografiske oversigt »Den danske Dyreverden« (1940, ny udg. 1942), i hvilke fuglene indtager en fremtrædende plads. Disse bøger er hovedværker indenfor vor zoologiske litteratur og anvendes stadigt f. eks. ved universitetsundervisningen.

SPÄRCKS kendskab til fuglene voksede med årene i forbindelse med hans stigende interesse for denne dyregruppe. Nogen virkelig god feltornitholog blev han ganske vist aldrig, dertil havde han ikke tid, men han havde et særdeles godt kendskab til de danske fuglearter fra sine mange ekskursioner. Det var, som det også fremgår af titlerne på de ornithologiske arbejder han publicerede, især fuglenes økologiske og faunistiske forhold som fængslede ham, derimod kun i mindre grad systematiken og ethologien.

Hans største indsats for fuglene gjorde han imidlertid som talsmand for naturfredningen i Danmark. SPÄRCKS store betydning på dette felt kan her kun flygtigt berøres, men det er ikke for meget sagt, at han havde en afgørende indflydelse på langt de fleste af de større naturfrednings-sager her i landet i de sidste 30 år. Han blev medlem af naturfredningsrådet i 1929 og var fra 1949 til sin død rådets formand. Hans fremragende arbejde i denne egenskab er velkendt, og der er som nævnt ingen tvivl om, at han i de sidste årtier var den absolutte lederskikkelse i bestræbelserne for at redde de sidste rester af Danmarks oprindelige natur. Hans utrættelige og uegennyttige arbejde i naturfredningens tjeneste vil få betydning langt ud i fremtiden, og ikke alene vi, men også

kommende slægter vil være ham tak skyldig derfor.

Naturfredningen var en livssag for SPÄRCK. Han opfattede selv sin virksomhed for at værne den danske natur som en af sine største opgaver, og utvivlsomt var det den, der stod hans hjerte nærmest og som også passede bedst til hans naturel. Han fandt heri afløb for sin hektiske og rastløse energi under utallige rejser rundt omkring i landet, stadigt med nye indtryk, nye mennesker, nye problemer der fængslede og fascinerede ham. Han gjorde sig ikke opgaven lettere, men påtog sig stedse nye byrder som medlem af talløse nævn og kommissioner. Også som fredningsmand udfoldede SPÄRCK en rig publicistisk virksomhed i tidsskrifter og i dagspressen. Som en af hans sidste artikler kan nævnes hans fortrinlige skildring af reservaterne Hirsholmene og Knotterne i »Natures Verden« 1962.

SPÄRCK blev medlem af D.O.F. i 1930 og følte sig nært knyttet til foreningen. Det var, især i de senere år, ikke mange møder han forsømte, og han deltog livligt i diskussionerne efter foredragene, ligesom han altid beredvilligt påtog sig hvervet som dirigent, auktionarius, m. m., når bestyrelsen anmodede ham derom. Ikke mindst må fremhæves hans storartede ledelse af det udvalg, der i 1960 i henhold til generalforsamlingsbeslutning nedsattes for at gøre foreningens struktur mere tidsvarende. SPÄRCKS store interesse for D.O.F., der gav sig udslag på mange andre måder end her er nævnt, og hans omfattende arbejde for fuglefredningen i Danmark, blev stærkt påskønnet af alle ornithologiske kredse og gjorde det til en selvfølge, at han ved foreningens 50-års jubilæum i 1956 udnævntes til æresmedlem.

Når man traf SPÄRCK gjorde han straks indtryk på en gennem sin ligefremme elskværdighed og imødekomenhed. Han havde et markant ydre og besad en sikkerhed og en latent myndighed, der let gjorde

ham til midtpunkt i en forsamling. Han var en udmærket taler og forelæser, der altid interesserede og inspirerede sine tilhørere. Selve foredragsformen var ikke blændende, hans diktation var utydelig og hans stil særpræget og noget manieret, hvilket gjorde den let at efterligne. Når han alligevel altid virkede stærkt, var det på grund af hans umiddelbare charme, hans spiritualitet og humor og hans enorme kundskabsfyldte. Hans viden på de forskellige felter, zoologiske, geografiske, kulturhistoriske, juridiske, var legendarisk, hans hukommelse var fantastisk, og dette var utvivlsomt en af grundene til, at han kunne overkomme så meget som han gjorde.

Det var tydeligt, at det interesserede og morede SPÄRCK at sætte gang i tingene, at føre planer ud i livet, at starte foretagender, tidsskrifter og ekspeditioner, at løse problemer og ordne sager og forhold, når en stærk hånd var påkrævet. Han var umådelig initiativrig og havde et stort talent for at organisere. Men han blev hurtig træt af en sag og ønskede afveksling; han var – for at bruge et sportsudtryk – i udpræget grad »sprinter« og ikke »stayer«. Mærkede han stærk og vedvarende modstand bøjede han af. Han havde i det hele taget en sjælden evne til at vurdere en situation, til at se hvor vejen var blokeret, og hvor der var mulighed for at nå et resultat. Han udæskede og stødte aldrig sine opponenter, men forstod som født diplomat med stor smidighed at få det bedste ud af forholdene. Disse egenskaber var gode kort at have på hånden under de ofte vanskelige forhandlinger han som formand for naturfredningsrådet måtte føre med vrangvillige modstandere.

Et andet særligt karaktertræk var hans ukuelige lyssyn, noget der gennemsyrede hele hans arbejde. Kunne denne optimisme måske nu og da skyde over målet og berede ham selv og andre skuffelser, så var den i naturfredningsarbejdet til uvurderlig hjælp. I vore dages Danmark, hvor urbanisering og industrialisering overalt

fortrænger naturen, og hvor det ofte kunne se ud som om han kæmpede for en tabt sag, holdt han altid fanen højt. Mismod lå ikke til ham, og overfor andre der fortabte sig i bitterhed over udviklingens gang, kunne han med stor overbevisning fremholde det positive og indgive en nyt håb for fremtiden. Utvivlsomt var dette lyssyn en stor styrke for ham og gjorde det lettere for ham at overvinde valenhed og modstand.

SPÄRCKS overlegne evner gjorde ham til en af dansk naturvidenskabs centrale skikkelser, og han erhvervede sig efterhånden en betydelig magt. Han benyttede i fuldt mål sin stærke position til gavn for dansk naturforskning og gav uden smålighed sin hjælp og støtte overalt, hvor det tiltrængtes. Alligevel var han på mange punkter en omstridt person. Han stod jo i offentlighedens søgelys, mange øjne hvilede på ham. Måske var, trods alt, for megen magt givet til en enkelt mand. Måske spillede det en rolle, at hans karakter også frembød svagheder, i form af en vis ubestændighed og spredthed, en ulyst til at indtage faste standpunkter og en utilbøjelighed til at gå i dybden; hans smidighed kunne udarte til opportunisme. I mangt

og meget mindede han om en af sine berømte forgængere, IAPETUS STEENSTRUP, også han var de store liniers mand. SPÄRCK var selv klar over denne lighed og i hans bog om STEENSTRUP, der udkom i 1948, findes passager der virker forbavsende selvbiografiske.

Hele SPÄRCKS livsvirke viser, at han var en handlingens mand; det vege og drømmende var ham ganske fremmed. I hans omfattende litterære produktion vil man forgæves søge efter emotionelle tilkendegivelser. Han ønskede at virke nøgtern og saglig; al sentimentalitet og naturlyrik lå ham fjernt. Det er mærkeligt, at denne mand, der udfoldede en så stor offentlig og udadventt virksomhed og som kendte Gud og hvermand, altid var tavs om sig selv, aldrig engagerede sig følelsesmæssigt. Mon nogen kendte hans sinds inderste kilder?

En så suveræn skikkelse som RAGNAR SPÄRCK vil let indbyde til mytedannelse, derfor dette forsøg på en karakteristik. Han virkede overmåde inciterende, men æggede også til modsigelse. Hans personligheds overordentlige format og enestående mangfoldighed vil ingen kunne bestride.